

УНИВЕРЗИТЕТСКА
ДЕЧЈА КЛИНИКА
ТИРШОВА
ОСНОВАНА 1924.

100 година
Универзитетске
дечје клинике
у Београду

На прсте једне руке би се могле навести институције таквог угледа и поверења, таквог значаја и такве препознатљивости као што је Универзитетска дечја клиника у Београду, са скулптуром мајке која је на груди пригрлила дете – мотив ван времена, ван историје и ван политике. Коначно, пун назив ове куће изговарамо само у званичној комуникацији, јер нема становника Београда, па и Србије, који не зна на шта се мисли када кажемо: „Одвели су дете у Тиршову”. Коначно, и где је Тиршова.

Нама који пословично нисмо ни вични, а богами ни вољни да се искрено посветимо култури сећања, књига коју рецензирам представља комплимент средини у којој је Клиника деловала. Наравно, питања која се намећу су како на 728 страница, без обзира што их је писало 67 аутора, додирнути све што се у њој одиграло од 1924. године када је основана, са проф. др Францом Грејером као првим управником и руководиоцем наставе педијатрије. И ту се одмах надовезује друго питање: како никог не заборавити од оне плејаде лекара и сестара, чија су имена била не само незаобилазна, већ су представљала јемство за сигурност родитеља и деце у овој земљи – да поменем само пионире типа Амброжића, Тасовца, Ружичића, Јовчића... Како објаснити њихов напор да из приватне зграде у Улици кнеза Милоша са четири просторије, често се селећи, коначно стигну у ову симболичку зграду српског здравства архитекте Милана Злоковића у Тиршовој улици 10, која је завршена 1940. године. Бомбама које су на овај град падале априла 1941. године није „промакао” ни овај бисер српског модернизма у архитектури, али је након три месеца поново оспособљена за рад. У току 1947. године, први пут у историји српске медицине педијатрија и дечја хирургија су се нашле под истим кровом.

(...)

Текст је обogaћен са 690 прилога (153 табеле, 2 графикона, две схеме, и 533 фотографије, скенирана докумената, исечци из новина, архитектонски планови). Уз већину текстова приложен је и сажетак на енглеском језику.

(...)

Укратко, ова монографија покушава да онемогући било какав покушај бекства од сећања барем оних кључних података из историје једне куће која је *magna mater* наше (и не само наше) педијатрије, педијатријске науке, али и не мање важно, једне етичке димензије која је нераскидиво везана за „Дечју у Тиршовој”. Књигу препоручујем са већим ентузијазмом и увереношћу од оног са којим сам пристао да рецензију напишем.

Академик Владимир С. Костић, неуролог
Београд, 15. септембар 2024. године

100
Г О Д И Н А

Универзитетске дечје клинике
у Београду

100 година Универзитетске дечје клинике у Београду

Публикацију издаје
Универзитетска дечја клиника

За издавача
Проф. др Синиша Дучић,
генерални директор

Уредници
Проф. др Мирјана Костић
Проф. др Недељко Радловић
Проф. др Зоран Крстић

Стручни сарадник
Др Јелена Јовановић Симић

Рецензенти
Академик Владимир С. Костић
Проф. др Љубица Ђукановић
Проф. др Радован Богдановић

Графички дизајн
Милош Јанковић, BORN

Лектура и превод
Катарина Спасић, КАУКАИ

Штампа
Virograf Comp. d.o.o., Београд

Тираж
750 примерака

ISBN-978-86-80158-02-0

Аутори

- Душан Абрамовић, специјалиста дечје хирургије, магистар наука, примаријус, Универзитетска дечја клиника у Београду
- Марина Атанасковић-Марковић, ванредни професор, Медицински факултет Универзитета у Београду, Универзитетска дечја клиника у Београду
- Ангелина Банковић, историчар уметности, доктор наука, музејски саветник, Музеј града Београда
- Драгомир Бонцић, историчар, доктор наука, научни саветник, Институт за савремену историју – Београд
- Живко Будишин, специјалиста трансфузиологије (у пензији), примаријус, магистар наука, Универзитетска дечја клиника у Београду
- Драгана Вујовић, клинички асистент, Медицински факултет Универзитета у Београду, Универзитетска дечја клиника
- **Војкан Вукадиновић**, ванредни професор, Медицински факултет Универзитета у Београду, Универзитетска дечја клиника
- Радуле Вукићевић, специјалиста педијатрије, Универзитетска дечја клиника у Београду
- Зоран Голубовић, редовни професор (у пензији), Медицински факултет Универзитета у Београду, Универзитетска дечја клиника
- Синиша Дучић, ванредни професор, Медицински факултет Универзитета у Београду, Универзитетска дечја клиника у Београду
- Снежана Живковић, нутрициониста дијететичар, Универзитетска дечја клиника у Београду
- Стојан Живковић, редовни професор (у пензији), Медицински факултет Универзитета у Београду, Универзитетска дечја клиника у Београду
- Драган Замаклар, редовни професор (у пензији), Медицински факултет Универзитета у Београду, Универзитетска дечја клиника у Београду
- Вера Здравковић, ванредни професор, Медицински факултет Универзитета у Београду, Универзитетска дечја клиника у Београду
- Слободан Илић, редовни професор (у пензији), Медицински факултет Универзитета у Београду, Универзитетска дечја клиника у Београду
- Драгана Јанић, редовни професор (у пензији), Медицински факултет Универзитета у Београду, Универзитетска дечја клиника у Београду
- Ненад Јанић, асистент (у пензији), Медицински факултет Универзитета у Београду, Универзитетска дечја клиника у Београду
- Гордана Јањић, специјалиста дечје хирургије (у пензији), примаријус, Универзитетска дечја клиника у Београду
- Бранислав Јовановић, клинички асистент, Медицински факултет Универзитета у Београду, Универзитетска дечја клиника у Београду
- Ида Јовановић, редовни професор (у пензији), Медицински факултет Универзитета у Београду, Универзитетска дечја клиника у Београду

- Јелена Јовановић Симић, доктор медицине, доктор наука, виши кустос, Музеј науке и технике – Београд
- Мирјана Костић, редовни професор (у пензији), Медицински факултет Универзитета у Београду, Универзитетска дечја клиника у Београду
- Светислав М. Костић, редовни професор, Медицински факултет Универзитета у Београду, Универзитетска дечја клиника у Београду
- Новица Крсмановић, дипломирани инжењер рачунарства и информатике, Универзитетска дечја клиника у Београду
- Зоран Крстић, редовни професор (у пензији), Медицински факултет Универзитета у Београду, Универзитетска дечја клиника у Београду
- Нада Крстовски, редовни професор, Медицински факултет Универзитета у Београду, Универзитетска дечја клиника у Београду
- Софија Куртовић, дипломирана медицинска сестра, Универзитетска дечја клиника у Београду
- Сузана Лабан-Несторовић, специјалиста педијатрије, Универзитетска дечја клиника у Београду
- Нада Лах, редовни професор, Медицински факултет Универзитета у Београду, Универзитетска дечја клиника у Београду
- Марија Лукач, редовни професор (у пензији), Медицински факултет Универзитета у Београду, Универзитетска дечја клиника у Београду
- Радослав Лукач, редовни професор (у пензији), Медицински факултет Универзитета у Београду, Универзитетска дечја клиника у Београду
- Јелена Луковић, дипломирани економиста, Универзитетска дечја клиника у Београду
- Свјетлана Маглајлић-Ђукић, редовни професор (у пензији), Медицински факултет Универзитета у Београду, Универзитетска дечја клиника у Београду
- Драган Милановић, ванредни професор (у пензији), Медицински факултет Универзитета у Београду, Универзитетска дечја клиника у Београду
- Јасмина Милановић, историчар, доктор наука, научни саветник, Институт за савремену историју – Београд
- Владимир Миловановић, клинички асистент, Медицински факултет Универзитета у Београду, Универзитетска дечја клиника у Београду,
- Јадранка Митровић, специјалиста клиничке биохемије, Универзитетска дечја клиника у Београду
- Гордана Николић, редовни професор (у пензији), Медицински факултет Универзитета у Београду, Универзитетска дечја клиника у Београду
- Дејан Николић, доцент, Медицински факултет Универзитета у Београду, Универзитетска дечја клиника у Београду
- Димитрије Николић, редовни професор, Медицински факултет Универзитета у Београду, Универзитетска дечја клиника у Београду
- Милица Павићевић, дипломирана медицинска сестра, Универзитетска дечја клиника у Београду
- Полина Павићевић, ванредни професор, Медицински факултет Универзитета у Београду, Универзитетска дечја клиника у Београду
- Зоран Павловић, магистар сликарства, директор Основне школе „Др Драган Херцог”, Београд

- Војислав Парезановић, редовни професор, Медицински факултет Универзитета у Београду, Универзитетска дечја клиника у Београду
- Јелена Пејановић Јовановић, клинички асистент, Медицински факултет Универзитета у Београду, Универзитетска дечја клиника у Београду
- Ивана Петронић Марковић, редовни професор (у пензији), Медицински факултет Универзитета у Београду, Универзитетска дечја клиника у Београду
- Амира Пецо-Антић, редовни професор (у пензији), Медицински факултет Универзитета у Београду, Универзитетска дечја клиника у Београду
- Владимир Радловић, клинички асистент, Медицински факултет Универзитета у Београду, Универзитетска дечја клиника у Београду
- Недељко Радловић, редовни професор (у пензији), Медицински факултет Универзитета у Београду, Универзитетска дечја клиника у Београду
- Тијана Радовић, клинички асистент, Медицински факултет Универзитета у Београду, Универзитетска дечја клиника у Београду
- Зоран Радојичић, редовни професор, Медицински факултет Универзитета у Београду, Универзитетска дечја клиника у Београду
- Мирјана Раичевић, специјалиста дечје хирургије и дечје неурохирургије (у пензији), примаријус, Универзитетска дечја клиника у Београду
- Бранислава Ребић, дипломирани фармацевт, Универзитетска дечја клиника у Београду
- Снежана Рсовац, клинички асистент, Медицински факултет Универзитета у Београду, Универзитетска дечја клиника у Београду
- Весна Симић, васпитач, Предшколска установа „Врачар”, Београд
- Душица Симић, редовни професор (у пензији), Медицински факултет Универзитета у Београду, Универзитетска дечја клиника у Београду
- Сања Синђић Антуновић, редовни професор, Медицински факултет Универзитета у Београду, Универзитетска дечја клиника у Београду
- Жељко Смољанић, специјалиста радиологије (у пензији), Универзитетска дечја клиника у Београду
- Љубинко Тонић, специјалиста анестезије и реанимације, примаријус, Универзитетска дечја клиника у Београду
- Дарко Ђирић, историчар, музејски саветник (у пензији), Музеј града Београда
- Драгана Ђировић, редовни професор, Медицински факултет Универзитета у Београду, Универзитетска дечја клиника у Београду
- Вукашин Чобељић, специјалиста медицинске психологије, Универзитетска дечја клиника у Београду
- Наташа Чоловић, ванредни професор, Медицински факултет Универзитета у Београду, Клиника за хематологију, Универзитетски клинички центар Србије
- Радоје Чоловић, академик САНУ, професор емеритус, Медицински факултет Универзитета у Београду
- Горан Чутурило, ванредни професор, Медицински факултет Универзитета у Београду, Универзитетска дечја клиника у Београду
- Тања Шормаз, дипломирани правник, Универзитетска дечја клиника у Београду
- Душан Шћепановић, ванредни професор, Медицински факултет Универзитета у Београду, Универзитетска дечја клиника у Београду

Садржај

Уводна реч	12
Захвалница	13
Сведочење Универзитетске дечје клинике	15
Директори Универзитетске дечје клинике	18
Универзитетска дечја клиника у Београду, 100 година постојања (1924–2024), кратак преглед Недељко Радловић	20
Београд у 20. веку /историјски осврт/ Дарко Ћирић	44
Универзитетска дечја клиника од 1924. до 1974. године	
Оснивање и прве две године рада Јелена Јовановић Симић	52
Београд између два светска рата (1918–1941) /историјски осврт/ Дарко Ћирић	66
Стварање београдске педијатријске школе (1926–1941) Јелена Јовановић Симић	80
Материнско удружење и Универзитетска дечја клиника Јасмина Милановић	108
Зграде Универзитетске дечје клинике Ангелина Банковић	124
Београд у Другом светском рату (1941–1945) /историјски осврт/ Дарко Ћирић	146
Дечја клиника за време рата и окупације Јелена Јовановић Симић и Драгомир Бонџић	154
Послератни период /историјски осврт/ Дарко Ћирић	184
Универзитетска дечја клиника у првим деценијама после Другог светског рата Драгомир Бонџић	194
Дечја хирургија Зоран Крстић	230

Биографије првих управника Дечје клинике и Дечје хируршке клинике

Франц Грејер (1887–1965) Јелена Јовановић Симић	244
Матија Амброжић (1889–1966) Мирјана Костић и Јелена Јовановић Симић	254
Урош Ружичић (1891–1966) Радоје Чоловић и Наташа Чоловић	278
Боривоје С. Тасовац (1901–1996) Јелена Јовановић Симић и Драгомир Бонцић	286
Димитрије Јовчић (1889–1973) Радоје Чоловић	294

Универзитетска дечја клиника од 1974. до 2024. године

Сведочанства директора

Дечја клиника у новој Југославији (1945–1985) Светислав М. Костић	307
Дечја клиника у последњој деценији 20. века Душан Шћепановић	322
Дечја клиника на почетку новог миленијума (2000–2008) Зоран Крстић	326
Поводом прославе 100. рођендана Дечје клинике (2009–2013) Ида Јовановић	333
Тиршова 2 није само нова зграда, већ нови концепт лечења деце (2014–2018) Зоран Радојичић	336
Континуитет развоја (2018–2024) Синиша Дучић	342

Центар за Педијатрију

Служба хитне и амбулантне педијатрије Радуле Вукићевић	352
Служба пулмологије и алергологије Марина Атанасковић-Марковић	359
Служба за неонатологију Свјетлана Маглајлић-Ђукић и Нада Лах	368
Служба неурологије Димитрије Николић	378

Служба нефрологије Амира Пецо-Антић и Мирјана Костић	388
Служба ендокринологије Вера Здравковић	410
Служба хематологије, онкологије и имунологије Драгана Јанић и Нада Крстовски	419
Служба кардиологије Војислав Парезановић	432
Служба за гастроентерологију и нутритивне поремећаје Недељко Радловић	444
Служба интензивне неге и лечења Снежана Рсовац	458
Центар за дечју хирургију	
Служба неурохирургије Мирјана Раичевић	472
Служба хитне и амбулантне дечје хирургије Драгана Вујовић	479
Служба абдоминалне хирургије Рајко Лукач, Ненад Јанић и Зоран Голубовић	484
„Б“ одељење Драган Милановић	496
Служба урологије и гениталне хирургије Војкан Вукадиновић и Зоран Крстић	503
Служба кардиохирургије Владимир Миловановић и Слободан Илић	516
Служба пластичне, реконструктивне и естетске хирургије Гордана Јањић и Драган Замаклар	527
Служба за дечју ортопедију са трауматологијом Душан Абрамовић	543
Служба анестезиологије, реаниматологије и интензивне терапије Душица Симић и Љубинко Тонић	555
Служба неонаталне хирургије Стојан Живковић и Марија Лукач	566
Дневна болница дечје хирургије Јелена Пејановић Јовановић	578
Служба операционог блока са стерилизацијом Душан Абрамовић и Владимир Радловић	588

Заједничке медицинске службе

Служба за физикалну медицину и рехабилитацију	588
Ивана Петронић Марковић, Гордана Николић, Драгана Ћировић и Дејан Николић	
Служба радиолошке дијагностике	601
Жељко Смољанић, Полина Павићевић и Тијана Радовић	
Биохемијска лабораторија	617
Јадранка Митровић	
Микробиолошка лабораторија	623
Сузана Лабан-Несторовић	
Болничка апотека	629
Бранислава Ребић	
Служба клиничке генетике	634
Горан Чутурило	
Служба трансфузијске медицине	639
Живко Будишин	
Психолошка служба	647
Вукашин Чобелић	
Постигнућа и доприноси лекара Универзитетске дечје клинике	
Универзитетска дечја клиника и Медицински факултет Универзитета у Београду	654
Недељко Радловић и Мирјана Костић	
Оригинална остварења лекара	660
Недељко Радловић	
Уџбеници, монографије и стручне књиге	662
Недељко Радловић	
Активност лекара у домаћим и иностраним научним и струковним асоцијацијама	664
Недељко Радловић	
Награде и признања струковних асоцијација	674
Недељко Радловић	

Заједничке немедицинске службе

Служба за правне, кадровске и административне послове 678
Тања Шормаз

Служба за економско-финансијске послове 680
Јелена Луковић

Служба инвестиционог техничког одржавања, помоћних послова,
безбедности и заштите на раду 682
Новица Крсмановић

Служба за послове припреме хране 685
Снежана Живковић

Сестринство Универзитетске дечје клинике 688
Софија Куртовић и Милица Павићевић

Дани Универзитетске дечје клинике 698
Недељко Радловић

Сарадници Универзитетске дечје клинике

Основна школа „Др Драган Херцог” 703
Зоран Алексић

Предшколска установа „Врачар” 707
Весна Симић

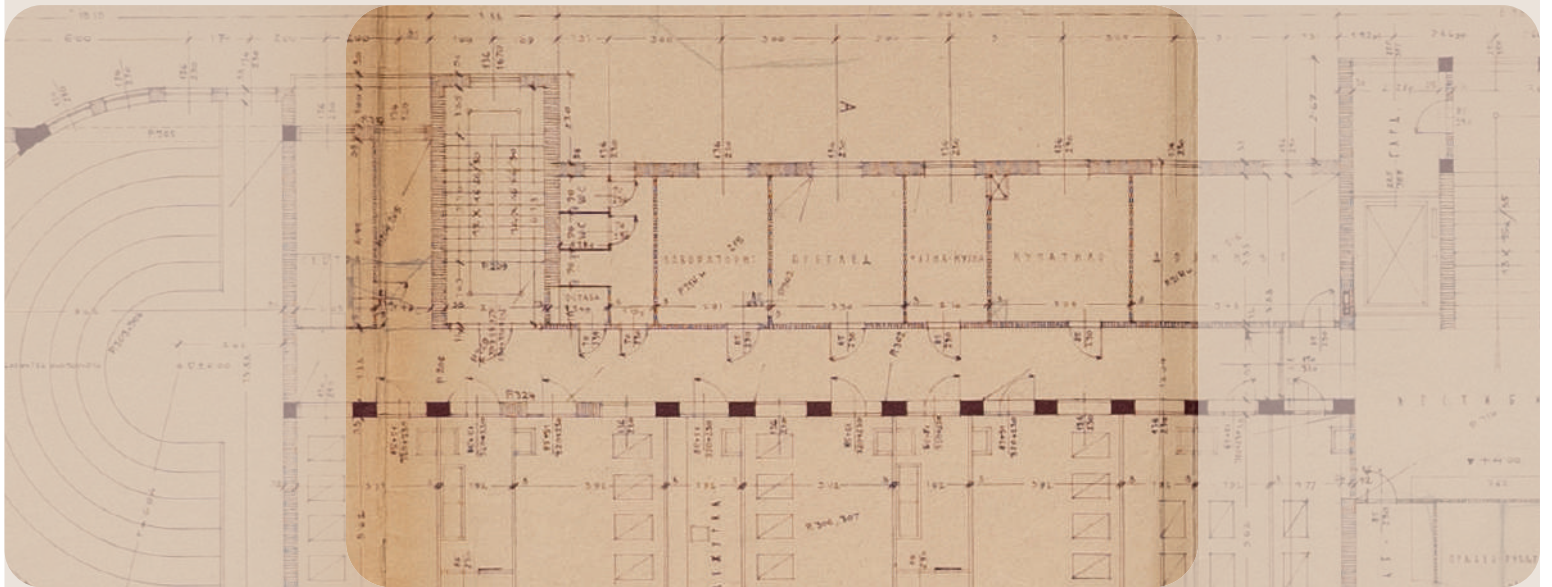
Ванклиничка ангажовања лекара и државна одликовања и признања

Ангажованост лекара Клинике у оквиру
Министарства здравља Републике Србије 716
Недељко Радловић

Друштвено-политичка активност лекара Клинике 717
Недељко Радловић

Државна одликовања и признања 718
Недељко Радловић

О уредницима 722

Детаљ коначног пројекта зграде Клинике, 1933. година
(Архива Универзитетске дечје клинике)

Зграде Универзитетске дечје клинике

Ангелина Банковић

Оснивање Дечје клинике (данас Универзитетска дечја клиника, УДК) је било у директној вези са формирањем Катедре за педијатрију на Медицинском факултету у Београду. За прве студенте новооснованог факултета, настава је почела школске 1920/1921. године, а предмети из педијатрије су били предвиђени од девог семестра, односно од школске 1924/25. године. Организација УДК је почивала на истим премисама као и организација осталих клиника, од којих је већина била формирана до 1924. године. У њиховом фокусу је било образовање будућих лекара, због чега је било неопходно обезбедити професорски кадар, учионице и слушаонице, просторије за вежбе, али и *наставни материјал*, односно пацијенте који је требало да служе у наставне сврхе. Избор професора је био условљен малим бројем компетентних стручњака, због чега су та места попуњавана лекарима који су радили у другим болничким установама у Београду, или су долазили из других градова и земаља.¹

Недостатак адекватних просторија за рад факултетских клиника и завода се решавао краткорочно и провизорно. Једна од опција је био аранжман са Општом државном болницом, која је дозволила да се поједина њена одељења и пацијенти користе за потребе Факултета. То се најчешће примењивало онда када су на професорска места постављани лекари запослени на тим одељењима.² Друго решење је подразумевало сличан договор са Војном болницом,³ док се треће односило на сарадњу са Министарством народног здравља (касније Министарство социјалне политике и народног здравља), које је Факултету уступљивало поједине објекте у својој надлежности, углавном бараке подигнуте средствима од репарације добијене након Првог светског рата.⁴ У сваком од наведених случајева, надлежни професор је био тај на кога је падао терет обезбеђивања адекватних просторија за рад, као и довољно наставног материјала. Он је истовремено постајао и управник клинике на којој се изучавао његов предмет.⁵

Све поменуто се односило и на Катедру за педијатрију, односно УДК. Проблем адекватног и трајног смештаја је пратио Клинику од оснивања 1924. године све до изградње нове зграде, започете 1936. године.

1 Више о оснивању Медицинског факултета у Београду и о томе како је изгледао и како је организован рад на појединим клиникама видети: *Медицински факултет Универзитета у Београду 1920–1935* (Београд: Технички факултет, 1935).

2 На пример, Интерна пропедевтичка клиника или I Интерна клиника: „Интерна пропедевтичка клиника”, у *Медицински факултет*, 54; „I Интерна клиника”, у *Медицински факултет*, 64.

3 На пример, Завод за дескриптивну и топографску анатомију или Завод за општу патологију и патолошку анатомију: „Завод за дескриптивну и топографску анатомију”, у *Медицински факултет*, 25; „Завод за општу патологију и патолошку анатомију”, у *Медицински факултет*, 43.

4 На пример, Интерна пропедевтичка клиника и III Интерна клиника: „Интерна пропедевтичка клиника”, *Медицински факултет*, 54; „III Интерна клиника”, *Медицински факултет*, 76.

5 „I Интерна клиника”, у *Медицински факултет*, 64; Jelena Jovanović Simić, „Franc Grejer (Franciszek Groër, 1887–1965), osnivač katedre pedijatrije i Dečje klinike Medicinskog fakulteta u Beogradu”, у *Jugoslavija i Poljska: veza i međusobni odnosi u XX veku*, ur. Bojan Dimitrijević, Andrzej Zaćminski i Nebojša Stambolija (Beograd: Institut za savremenu istoriju i Bidgošć: Istorijski fakultet Univerziteta Kazimira Velikog, 2022): 489–493.

Зграда у Улици кнеза Милоша у којој је Дечја клиника започела с радом, изглед око 1930. године и данашњи изглед зграде

(лево: фотографија Јеремије Станојевића, МГБ, Ур_9554; десно: фотографија Милоша Јуришића)

појавили огласи о томе да ће Дечја клиника почети са радом 23. јануара 1925. године.⁷ Тако је и било. УДК је своје прве пацијенте примила у изнајмљеним просторијама у приземљу стамбене зграде у Улици Милоша Великог 69 (данас Улица кнеза Милоша 79).⁸ Из извештаја њеног наредног управника, доктора Матије Амброжића, сазнаје се да је Клиника у тој згради на располагању имала само пет просторија: чекаоницу, две амбуланте, собу за рендгенски апарат и канцеларију са библиотеком.⁹ Није било простора за лежеће пацијенте, као ни за слушаоницу, па су се предавања одржавала прво у амфитеатру Института за судску медицину, а затим у слушаоници Хирушке клинике, одељења Опште државне болнице.¹⁰

Иако зидање Клинике није започето током Грејеровог боравка у Београду, он се лично ангажовао на припреми скица за зграду, а почетак радова је био планиран за пролеће 1925. године. Према сачуваним писаним изворима, Светозар Јовановић, архитекта и професор Техничког факултета је, на основу Грејерових скица, израдио пројекат и предрачун трошкова. Међутим, недостатак финансијских средстава, али и погодне локације, онемогућили су његову реализацију.¹¹ На једном од сачуваних, али недатираних ситуационих планова земљишта Медицинског факултета, уцртан је и габарит зграде која је означена као *Дечја клиника*. У питању је објекат трапезасте основе, са два унутрашња дворишта, који је требало да буде смештен на углу данашњих улица Делиградске и Доктора Суботића Старијег.¹²

6 Jovanović Simić, „Franc Grejer”, 490–493, 497–501; „Дечја клиника”, у *Медицински факултет*, 92; иако аутор овог чланка није потписан, на основу рукописа који је сачуван у архиви УДК се може претпоставити да је то био доктор Матија Амброжић, који је наследио Грејера на месту управника.

7 Један од огласа је објављен у: *Време*, 21. јануар 1925, 4. Види и: Jovanović Simić, „Franc Grejer”, 497–498.

8 Власница зграде је била Марија Дајмак. Из деловодних књига Медицинског факултета се сазнаје да је једну половину трошкова изнајмљивања простора сносио Медицински факултет, односно Универзитет у Београду, а другу Министарство народног здравља: Државни архив Србије (ДАС), фонд Медицинског факултета (Г-203), деловодна књига II за 1924. годину, дел. бр. 4388 од 13. 11. 1924. Из исте књиге се сазнаје да је Министарство народног здравља 28. новембра 1924. године доставило декану Медицинског факултета Уговор о закупу (дел. бр. 4532), али сам уговор није сачуван.

9 Архива УДК, извештај, незаведен и непотписан, о раду Клинике до 1932. године, који је Амброжић доставио на захтев декана Медицинског факултета (бр. 230 од 28. 12. 1932); рукопис „Првих 10 година Универзитетске дечје клинике у Београду (1924–1934)”, архива УДК, поклон породице Амброжић. Рукопис је у скраћеној верзији објављен у: „Дечја клиника”, у *Медицински факултет*, 92–100.

10 „Дечја клиника”, у *Медицински факултет*, 92–93.

11 ДАС, Г-203, Ф1, 96/1925; писмо које је Грејер поднео оставку, тадашњи декан Медицинског факултета, Борђе Јоановић, упутио ректору Београдског универзитета. Треба скренути пажњу да је Јоановић већ тада, 30. новембра 1925. године, истичући као проблем недостатак адекватног земљишта за подизање Клинике, помињао да би можда било могуће добити земљиште на којем се налази Астрономска опсерваторија, будући да је планирано њено премештање. О овоме види и: Jovanović Simić, „Franc Grejer”, 499 i паромена 46.

12 Архив Југославије, Фонд Министарства грађевина (АЈ-62), Збирка планова, Ситуациони план земљишта за Медицински факултет и болнице, 325/II-9 (185). План није датиран, али је свакако морао настати после 1924. године, с обзиром да је улична регулација преузета из Генералног плана за град Београд из 1923–1924. године (МГБ, Ур_16672), којим је предвиђено да данашња Улица доктора Суботића Старијег буде булевар, који ће се пружати од планираног трга на данашњој раскрсници са Булеваром ослобођења и, идући кроз комплекс Медицинског факултета, уливати у велики трг на месту данашње Мостарске петље. И сама зграда Дечје клинике била би смештена на мањем тргу неправилног облика на раскрсници улица Делиградске и Доктора Суботића Старијег. Види и: Jovanović Simić, „Franc Grejer”, 499 i паромена 46.

Позиција Дечје клинике на Ситуационом плану земљишта за Медицински факултет и болнице

(деталј; АЈ-62, 325/II-9)

Павиљон Опште државне болнице који је разматран за смештај УДК

(Медицински факултет Универзитета у Београду 1920–1935, 87; Библиотека града Београда)

На Грејерово место је, почетком 1926/1927. школске године, из Љубљане дошао доктор Матија Амброжић. Дужност управника Клинике је преузео 20. новембра 1926. године и одмах започео свој неуморни ангажман на обезбеђивању адекватног простора за рад УДК. Већ прве школске године је пристао да пружи стручну помоћ при реорганизацији Дома Материнског удружења, који је заузврат студентима медицине омогућио приступ домској деци за потребе учења, као и да се део практичних вежби одржава у њиховом простору.¹³ Сарадња са Домом Материнског удружења је резултирала првим Амброжићевим покушајем да УДК смести у адекватније просторије. Тако је настао предлог да се Клиници омогући да, уз одређену финансијску надокнаду, користи приземље Дома, који се налазио у Улици Милоша Поцерца 6.¹⁴ На тај начин, УДК би имала места за лежеће пацијенте, као и приступ штићеницима за потребе наставе, док би Дом добио услуге лекара и медицинског особља УДК, а доктор Амброжић би преузео и место управника. Поликлиника би се сместила у неки други изнајмљени простор, ближи Дому Материнског удружења. Без обзира на добру вољу УДК, Медицински факултет и Дом се нису споразумели око појединости уговора, те до ове селидбе није дошло.¹⁵

Потом је уследио покушај усељења УДК у један од павиљона Опште државне болнице, који је претходно користила Инфективна клиника и који се у то време ослободио. Предложено је да му се догради спрат и да се у њега смести УДК, али је тај павиљон ипак уступљен Дечјем одељењу Опште државне болнице.¹⁶

Доктор Амброжић је из трећег покушаја успео да обезбеди трајнији и пространији смештај за Клинику. Наиме, Министарство народног здравља је 1927. године основало Завод за здравствену заштиту матера и деце, за који је подигло привремени објекат – бараку. Она се налазила у близини данашње Мостарске петље, у парковском окружењу између Улице кнеза Милоша и Душевне болнице, познате као Докторово кула, на простору који се називао Губеревац. То је био само један од сличних објеката који су се ту налазили, а који су припадали том министарству.¹⁷

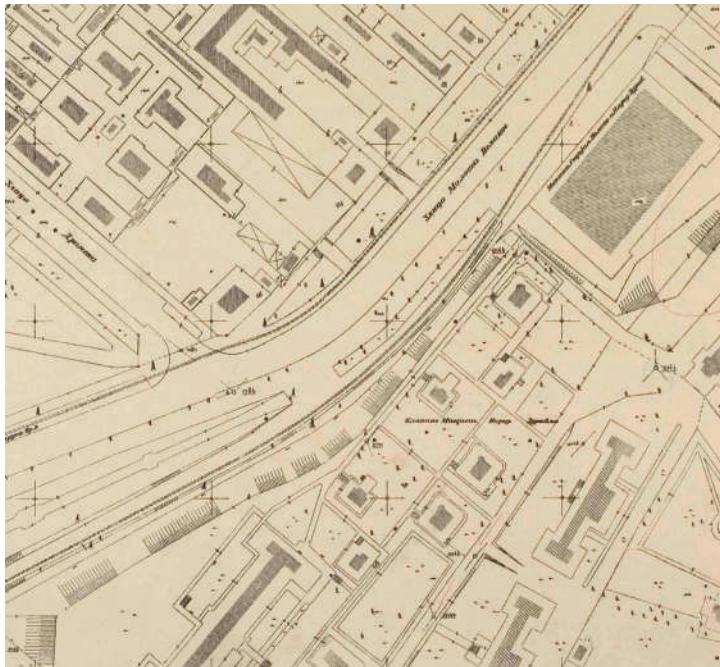
13 Архива УДК, извештај, незаведен и непотписан, о раду Клинике до 1932. године, који је Амброжић доставио на захтев декана Медицинског факултета (бр. 230 од 28. 12. 1932).

14 У овој згради, на углу улица Тиршове и Краља Милутина 50, данас је смештен Институт за неонатологију. Зидана је од 19. маја 1922. до 15. маја 1925. године, по пројекту архитекте Димитрија М. Лека (ИАБ, ОГБ, ТД XII-23-1922).

15 „Дечја клиника”, у *Медицински факултет*, 93; „Првих 10 година”. У архиви УДК су сачуване две варијанте уговора са Домом Материнског удружења.

16 „Дечја клиника”, у *Медицински факултет*, 93; „Инфективна клиника”, у *Медицински факултет*, 87; „Првих 10 година”.

17 Зграда Министарства је завршена 1933. године, по пројекту архитекте Димитрија М. Лека, и данас се налази на адреси Улица кнеза Милоша 101: (приступљено 18. 7. 2023). Даље према данашњем аутопуту је, средствима од репарације штете након Првог светског рата, био подигнут низ барака у којима су биле смештене различите установе. Оне су уцртане и на катастарским плановима Београда, насталим 1932–1933. године (Музеј града Београда, Ур_4946).

Улица кнеза Милоша са Губеревцем и клиникама Министарства народног здравља, горе десно, око 1935. године

(љубазношћу Милоша Јуришића)

Губеревац са клиникама Министарства народног здравља, детаљ катастарског плана Београда из 1932–1933. године

(МГБ, Ур_4946)

До смештаја Клинике у тај објекат је дошло тако што је доктор Амброжић прихватио *почасну дужност* управника Завода, а за узврат је Завод уступљен за потребе Медицинског факултета и у просторије бараке је усељена Дечја клиника.¹⁸ Према речима самог Амброжића, планови бараке су му били достављени на увид и сви његови *предлози у погледу рационалнијег распореда просторија приликом подизања зграде* су били уважени.¹⁹

Рад УДК у новом простору је отпочео 1. фебруара 1928. године.²⁰ У том тренутку она се налазила на адреси Улица кнеза Милоша 71.²¹ Њен изглед је за сада познат само на основу фотографија и писаних извора. Радило се о привременом објекту, за који је на више места наведено да је био изграђен *од дрвета и хартије*. Имао је форму ћириличног слова Г. Због терена у паду, с једне стране је био приземан, осим централног тракта дужег крака, који је имао и спрат, док је с друге стране имао и сутерен.

Ту су функционисали настава, дечја поликлинака и одељење за лежеће пацијенте, на којем је било расположиво 30 постеља. Учионица и поликлинака су уређене школске 1927/1928. године, а истовремено је УДК на себе преузела и старање о новорођенчади Гинеколошко-акушерске клинике. Поликлинака је обухватала собу за упис деце, чекаоницу, две собе за изолацију и две собе за прегледе. Одељење за лежеће пацијенте је отворено 1. фебруара 1930. године. Оно се састојало из три веће и једне мање собе, као и једне споредне и једне просторије за интервенције. У објекту су постојали и лабораторија, рендген, кварц-лампа и пантостат апарат. Није било места за карантин, соба у којима би могла да буду смештена деца са пратиоцем, као ни лабораторија за научни рад. Слушаоница за студенте је била превише мала – имала је само 56 m². Она је могла да прими 70 студената, а по семестру их је педијатрију слушало између 120 и 140. Вежбе и предавања су се зато, осим у бараци, одржавали и у Дому материнског удружења и на Гинеколошко-акушерској клиници. Према речима доктора Амброжића, таква организација рада била је могућа зато што је УДК функционисала у склопу *радне заједнице* и зато што је управник Клинике био и управник осталих установа у склопу те заједнице. Осим додатних просторија, то је студентима и наставницима обезбеђивало и *проширени наставни материјал*. У том тренутку се УДК, заправо, налазила у склопу

¹⁸ Завод за заштиту матера и деце, при Министарству социјалне политике и народног здравља, основан је 1927. године. Министарство је 21. октобра 1927. године донело Решење бр. 47093, којим је Амброжић постављен за управника Завода, а заводске просторије су уступљене Клиници, као и за потребе наставе: Архива УДК, извештај, незаведен и непотписан, о раду Клинике до 1932. године, који је Амброжић доставио на захтев декана Медицинског факултета (бр. 230 од 28. 12. 1932); „Дечја клиника”, у *Медицински факултет*, 93; „Првих 10 година”.

¹⁹ „Првих 10 година”.

²⁰ „Дечја клиника”, у *Медицински факултет*, 93; „Првих 10 година”.

²¹ Почетком четврте деценије 20. века, сви ти објекти су се водили на адреси Улица кнеза Милоша 71, а додатно је свака баракка имала свој број. Видети: Никола Кусаковић, *По Београду (са новим планом Београда)* (МГБ, Ур_5102), као и документацију о учешћу Клинике у обележавању Дечје недеље, сачувану у архиви УДК.

Спољашњи изглед баракe на Губеревцу
(Архива Универзитетске дечје клинике)

групе установа које су биле намењене здравственом старању о мајкама и деци. Ту групу установа Амброжић је називао Радном заједницом Дечје клинике, а сачињавале су је: Одељење за новорођенчад Гинеколошко-акушерске клинике, Универзитетска дечја клиника, Завод за здравствену заштиту матере и деце, Дом Материнског удружења, дечје обданиште, Дечји диспанзер *Српске мајке* и Радничко саветовалиште на Чукарици.²²

Решење са бараком се од почетка сматрало привременим и идеја о подизању сопствене зграде за Клинику никада није престала да буде актуелна. Значајнији помак по том питању се десио након пресељења комплекса Астрономске опсерваторије, која се налазила у блоку између данашњег Булеvara ослобођења и улица Пастерове и Тиршове.²³ Тиме је ослобођен простор за изградњу нове УДК, који су њен управник и представници Медицинског факултета сматрали идеалним, како због близине осталих зграда и болница факултета, тако и због близине Трга Славија, који је још тада представљао значајно саобраћајно чвориште и на тај начин омогућавао лак приступ родитељима са болесном децом.²⁴

С обзиром да је Генералним планом за град Београд из 1923–1924. године било предвиђено продужење Катићеве улице до Пастерове, први корак у обезбеђивању земљишта некадашње Опсерваторије за изградњу Клинике је подразумевао измену Генералног плана. На основу захтева Универзитета, Општина града Београда је ту измену одобрила и уступила земљиште Медицинском факултету на период од 99 година и за накнаду од 100 динара годишње.²⁵

Када је тај предуслов испуњен, могло се приступити изради пројекта нове зграде. Она, данас на адреси Тиршова 10, представља један од најистакнутијих примера српског архитектонског модернизма и 1992. године је проглашена за споменик културе. О њој су у више наврата писали историчари уметности и архитектуре. Њен пројектант, архитекта Милан Злоковић, један је од оснивача Групе архитеката модерног правца и један од најзначајних представника тог стила у домаћој архитектури.

22 Архива УДК, извештај, незаведен и непотписан, о раду Клинике до 1932. године, који је Амброжић доставио на захтев декана Медицинског факултета (бр. 230 од 28. 12. 1932); архива УДК, допис бр. 2234 од 3. 3. 1934, који је декан Медицинског факултета, Рихард Буријан, упутио ректору Универзитета; „Дечја клиника”, у *Медицински факултет*, 93–95; „Првих 10 година”.

23 Изградња новог комплекса, данас на адреси Волгина улица 7, трајала је од 1929. до 1932. године: (приступљено 18. 7. 2023).

24 „Првих 10 година”.

25 Један од два сачувана примерка Генералног плана се налази у Музеју града Београда (Ур_16672). Његова измена је усвојена на Трећој редовној седници Одбора Општине града Београда, 24. 3. 1933. године (АЈ-62, фасцикла 1423; препис Решења сачуван је и у архиви УДК). До захтева Универзитета за измену Генералног плана је дошло након што је Амброжић замолио деканат Медицинског факултета да се земљиште које је раније припадало Астрономској опсерваторији обезбеди за будућу Дечју клинику (архива УДК, допис бр.162 од 15.4.1932).

Генерални план за град Београд 1923–1924, детаљ са планираним продужењем Катићеве улице (МГБ, Ур_16672)

Зграда УДК се истиче као његово најзначајније и најуспелије дело, које својим равним линијама и кровом, симетријом и прочишћеним фасадама, као и функционализмом испред естетике, репрезентује све одлике архитектуре модернизма. У њој се виде утицаји ондашњих најеминентнијих европских архитеката, попут Адолфа Лоса (*Adolf Loos*), Ле Корбизјеа (*Charles Le Corbusier*) и, посебно, Алвара Алта (*Alvar Aalto*), чији пројекат Санаторијума за туберкулозне у Паимију у Финској, из 1929. године, представља један од најчешће навођених узора за Злоковићев пројекат.²⁶

Чини се потребним додатно се осврнути и на улогу управника Клинике у њеном пројектовању. У више дописа и извештаја Амброжић је навео како је он сам приступио изради плана и радних скица, а затим је тражио архитекту који би те скице прилагодио.²⁷ У архиви УДК и данас се чувају скице рађене руком, са латиничним исписима и датумом 9. јул 1932. године. Из једног дописа који је упутио декану Медицинског факултета се сазнаје да се управнику Клинике, почетком јуна месеца 1932. године, јавио ректор Београдског универзитета и саветовао му да одмах започне са припремом студија за нову зграду.²⁸ Према сопственим речима, Амброжић је прионуо на посао, а кад је прикупио довољно материјала, започео је

са тражењем компетентног архитекте који би са њим радио на идејним скицама, без икакве надокнаде.²⁹ Амброжић је записао: *Израдио сам најпре сам за себе једноставне скице свих основа и главних пресека зграде како сам је ја замишљао. Уједно сам тражио архитекту који би према мојим цртежима израдио технички исправне скице планова [...] Почетком јуна 1932. године упознао сам каснијег пројектанта Дечје клинике, тадашњег асистента Универзитета при катедри за јавне грађевине.*³⁰

На другом месту је навео: *Препоручен ми је г. архитект Милан Злоковић, тада асистент при катедри за јавне грађевине, данашњи доцент Универзитета, који је врло радо пристао на мој предлог. У току лета и јесени исте године, г. Злоковић је израдио, на основу веома темељних студија и у сталној сарадњи са мном, две идејне скице, које сам упутио Универзитетским властима.* Амброжић је такође истакао да је он, након што је Универзитетска управа изабрала једно до два предложена решења и израду пројекта поверила Милану Злоковићу, путовао у иностранство о свом трошку, и носећи са собом идејну скицу, проучавао зграде новосаграђених дечјих болница и клиника и њихово унутрашње уређење, као и да се састајао са својим колегама, управницима, и са њима разматрао идејну скицу београдске Дечје клинике. Све прикупљене материјале је, по повратку, уступио Злоковићу, са којим је наставио блиску сарадњу и у наредним фазама.³¹

26 Зоран Маневић, *Злоковић* (Београд: Институт за историју уметности и Музеј савремене уметности, 1989), 26–29; Марина Ђурђевић, „Живот и дело архитекте Милана Злоковића (1898–1965)”, *Годишњак града Београда XXXVIII* (1991), 159–160; Вања Панић, *Милан Злоковић. Афирмација модернизма* (Београд: Архитектонски факултет Универзитета у Београду, 2011), 89–97; Vanja Panić, „Public Buildings of Architect Milan Zloković – Affirmation of Modern Architecture in Serbia”, *SAJ* 02/1 (2010), 54–58; Ljiljana Blagojević, *Itinerari: moderna i Mediteran. Tragovima arhitekata Nikole Dobrovića i Milana Zlokovića* (Београд: Službeni glasnik i Arhitektonski fakultet, 2015), 105–107; Ljiljana Blagojević, *Modernism in Serbia. The Elusive Margins of Belgrade Architecture 1919–1941* (Massachusetts: The MIT Press, 2003), 205–210, 217–222; Биљана Мишић, *Средња Европа и Београд: архитектонски утицаји 1919–1941.* (Београд: Завод за заштиту споменика културе града Београда и Институт за савремену историју, 2022), 205–206; <https://beogradskonasledje.rs/arhiva-2/univerzitetska-decja-klinika> (приступљено 28. 7. 2023).

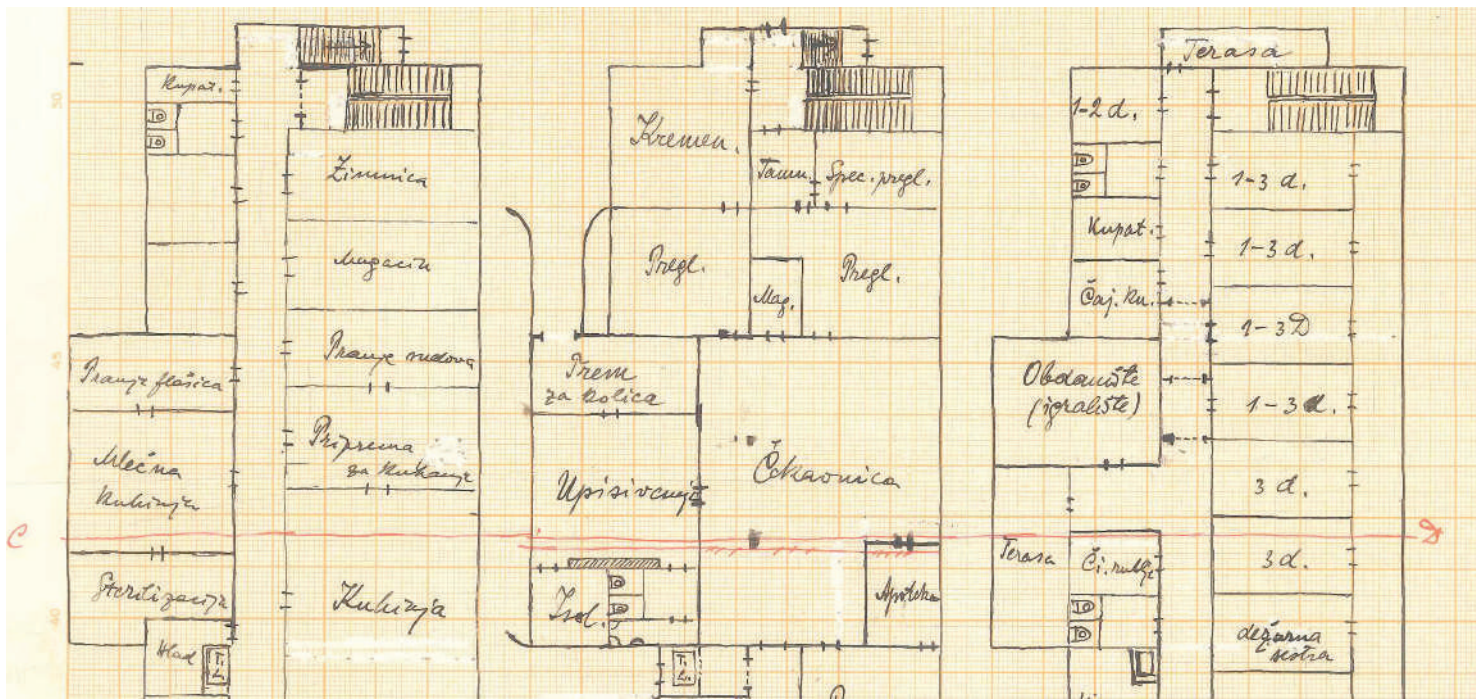
27 „Првих 10 година”; архива УДК, допис бр. 496 од 19. 9. 1932. који је М. Амброжић упутио декану Медицинског факултета. Тај податак се појављује и у оновременој штампи; види, на пример: „Београд ће добити нову модерну Универзитетску дечју клинику”, *Време*, 11. октобар 1935, 6.

28 Архива УДК, допис бр. 496 од 19. 9. 1932, који је М. Амброжић упутио декану Медицинског факултета; „Дечја клиника”, у *Медицински факултет*, 95.

29 Архива УДК, допис бр. 391 од 1. 7. 1936, који је М. Амброжић упутио декану Медицинског факултета; АЈ-62, фасцикла 1424, допис без деловног броја од 16. 6. 1941. године, уз који је Амброжић доставио и елаборат на 15 страна насловљен „Неколико мисли лекара о организацији грађења болничких објеката”. Исти елаборат је сачуван и у фонду Матије Амброжића у Музеју науке и технике, али му недостаје друга страна.

30 Амброжић, „Неколико мисли лекара”.

31 Архива УДК, допис бр. 391 од 1. 7. 1936. који је М. Амброжић упутио декану Медицинског факултета; Амброжић, „Неколико мисли лекара”.

На основу претходно изнетих податка је могуће и дефинитивно утврдити када је настао пројекат за зграду Универзитетске дечје клинике, што је питање које до сада није било разрешено. Већина истраживача је настанак пројекта смештала у 1933, а поједини и у 1931. годину.³² Међутим, на основу документа сачуваних у архиви УДК, може се поуздано тврдити да је прва идејна верзија пројекта била готова пре 19. септембра, а друга пре 22. децембра 1932. године, када их је Амброжић доставио Универзитету.³³ У једном каснијем извештају Амброжић наводи и тачан датум завршетка пројекта – 4. октобар 1933. године.³⁴

Амброжић је након достављања прве верзије пројекта добио усмено обавештење од ректора Универзитета да је неопходно да се трошкови изградње смање за 30%, односно са 7.500.000 на 5.000.000 динара. Тако је дошло до настанка другог идејног решења, према којем је кубатура зграде смањена са 23.978,64 на 16.607,40 m³, односно за око 1/3. Увидом у саме пројекте, али и Амброжићеве дописе, сазнаје се да је смањење постигнуто изостављањем појединих одељења, пребацивањем изолационог одељења на другу страну објекта, чиме је елиминисано једно степениште, као и смањивањем свих осталих просторија и по броју и по обиму.³⁵

Подаци о унутрашњој организацији зграде и њеним садржајима су сачувани како у писаним изворима, тако и на самим пројектима, на којима је уредно исписана намена сваке просторије.³⁶ Зграда је била конципирана тако да се у њој сместе Педијатрија, која се налазила под ингеренцијом Дечје клинике, и Дечја хирургија, која је постојала као засебно одељење у склопу Опште државне болнице.³⁷

Скице др Матије Амброжића за зграду Клинике, детаљ (Архива Универзитетске дечје клинике)

32 Маневић, Злоковић, 26–28. Исто преузимају: Ђурђевић, „Живот и дело“: 159; Панић, Милан Злоковић, 89–90; Panić, „Public Buildings“: 54. Љиљана Благојевић није улазила у разматрање датовања, већ је навела и једно и друго: Благојевић, *Itinerari: moderna i Mediteran*, 106. Иста ауторка је на другом месту пројекат датирала у 1933–1934: Љиљана Благојевић, ур., *Професор архитект Милан Злоковић (1898–1965): свечаност поводом обележавања 50 година од смрти* (Београд: Архитектонски факултет, 2015), 24; Види и: Ангелина Банковић, *Од приватне заоставштине до музејске збирке: проблем музеализације Легата Милана Злоковића у Музеју града Београда*, (докторска дисертација, Филозофски факултет Универзитета у Београду, 2021), 82–83.

33 Архива УДК, дописи бр. 496 од 19. 9. 1932. године и бр. 626 од 22. 12. 1932. године, које је М. Амброжић упутио декану Медицинског факултета.

34 Архива УДК, допис бр. 391 од 1. 7. 1936, који је Амброжић упутио декану Медицинског факултета. То је и датум који је Злоковић записао на финалном пројекту који се такође чува у архиви УДК.

35 Архива УДК, дописи бр. 496 од 19. 9. 1932. године и бр. 626 од 22. 12. 1932. године, које је М. Амброжић упутио декану Медицинског факултета. Оба идејна решења се чувају у Легату Милана Злоковића у Музеју града Београда (МГБ, ЛМЗ_1141–1151). Види и: Банковић, *Од приватне заоставштине*, 82–83.

36 „Првих 10 година“. Сачуван је и технички опис уз пројекат, из априла 1936. године, који је потписао Милан Злоковић, а у којем је прецизно наведено шта се на којем нивоу налази (АЈ–62, фасцикла 1423). Коначни пројекат се чува у архиви УДК, док се поједини листови (основе, два пресека и један изометријски приказ) идејних решења налазе у Легату Милана Злоковића у Музеју града Београда. Пројекти су сачувани и у Архиву Југославије (АЈ–62, фасцикла 1422).

37 Ово одељење се, од свог оснивања 1921. године, такође више пута селило. У зграду у Тиршовој се коначно уселило 1947. године: „Дечја хирушка клиника“, у *50 година Медицинског факултета Универзитета у Београду* (Београд: Галеника, 1970), 177–172. Види и: Душан Попадић, „Основна настава“, у *Сто година Медицинског факултета Универзитета у Београду 1920–2020* (Београд: Медицински факултет, 2022), 245–246.

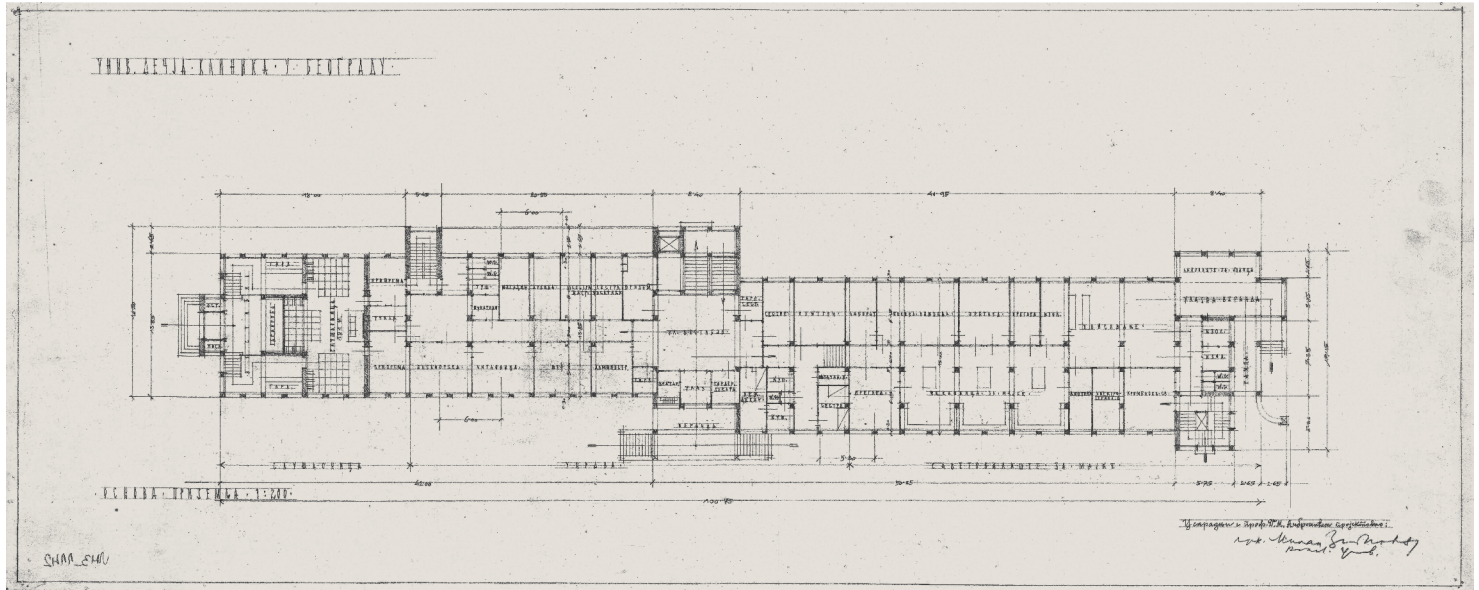
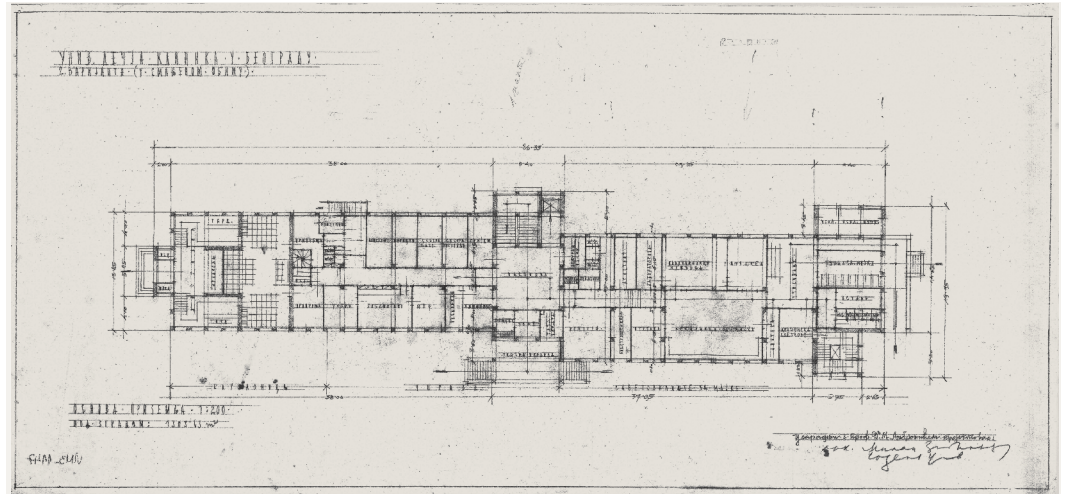

Доктор Матија Амброжић
(лево) и архитекта Милан
Злоковић (у средини)
разматрају пројекте нове
зграде УДК, после 1933.
године

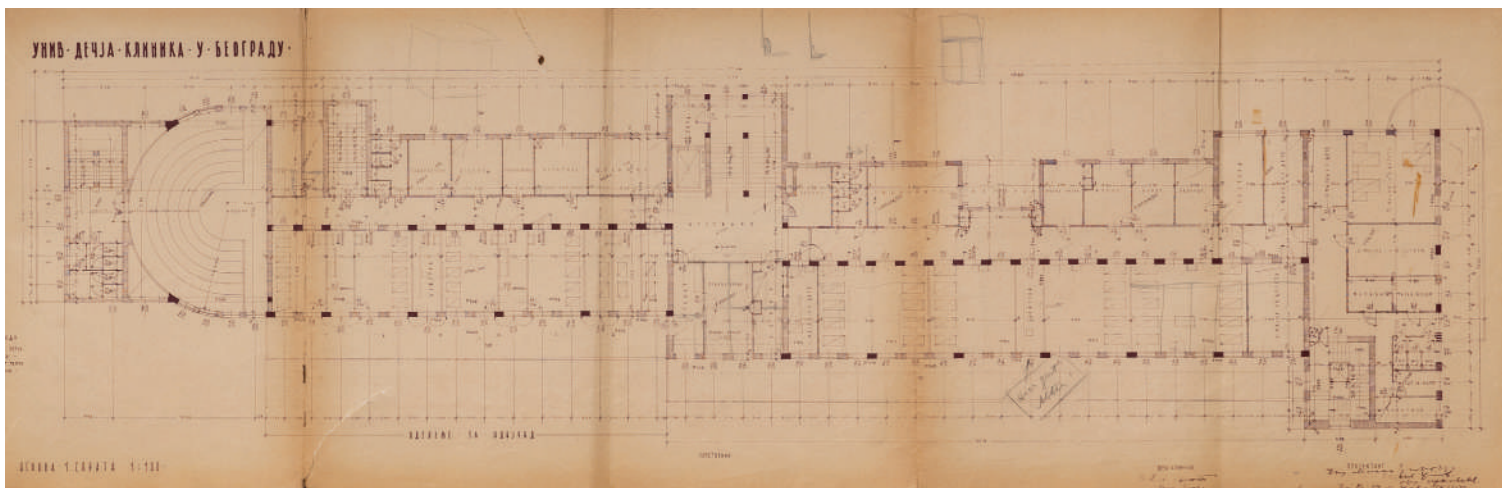
(Архива Универзитетске дечје
клинике)

Основа приземља нове зграде УДК, прва идејна варијанта, 1932. година
(МГБ, ЛМЗ_1142)

Основа приземља нове зграде УДК, друга идејна варијанта, 1932. година
(МГБ, ЛМЗ_1147)

Нова зграда, у којој је требало да буду обједињене две установе које су биле намењене старању о најмлађима, деци узраста до 14 година, пројектована је тако да има подрум, сутерен, приземље, два спрата и кровни, односно трећи спрат. У подруму су се налазили простори за централно грејање и гориво, док су у сутерену биле предвиђене углавном економске просторије, хемијска (вероватно биохемијска) лабораторија и стамбени простори за вратара и запослене на Универзитету. У приземљу је, у централном делу, позициониран према данашњем Булевару ослобођења, био смештен главни улаз са тремом и ветробраном. Из Пастерове улице је био улаз за студенте, са засебним степеништем ка амфитеатру, испод којег је требало да се нађе клинички музеј. Према централном делу зграде су се ређали други садржаји неопходни за наставу, попут библиотеке, архиве, или канцеларија за асистента и управника. Из Тиршове улице је био улаз за пацијенте, односно у поликлинику. Прилаз је решен у виду рампе за дечја колица, преко које се стизало у простор намењен за њихово одлагање. Кроз ветробран се улазило у пријемно одељење, повезано са боксовима за изолацију. С друге стране ходника су биле смештене просторија за кременску светлост, апотека и чекаоница за мајке. Даље према централном делу су се налазиле ординације и простори намењени за студентске вежбе, сестре, рендген и лабораторију. Ниво првог спрата према Пастеровој улици је такође заузимао амфитеатар. У тракту према тој улици се на првом спрату налазило Одељење за одојчад, а према Тиршовој Опште одељење. Собе за пацијенте су биле позициониране према данашњем Булевару ослобођења, а постојале су веће и мање, намењене мајкама са децом. На другом спрату је било смештено Изолационо и Хирушко одељење.

Организација је била слична оној која се појавила на првом спрату, са собама позиционираним према Булевару ослобођења, а осталим просторијама према Соколском дому *Матица* (данас Градски центар за физичку културу). Изолационо одељење је било према Пастеровој улици и углавном се састојало из једнокреветних соба, али и неколико трокреветних. Хируршко одељење је било оријентисано према Тиршовој, где је у тракту најближем улици пројектована велика операциона сала, са неопходним пратећим просторијама. Последњи спрат је већ у првој идејној варијанти био намењен деци оболелој од туберкулозе. Због тога је његов доминантни део чинила кровна тераса, на коју су деца могла да изађу и проводе време на чистом ваздуху. Површина те терасе је значајно смањена у коначном пројекту, а њена позиција је премештена из тракта према Пастеровој улици у онај према Тиршовој. Ка Пастеровој су, у коначном пројекту, место нашле углавном двокреветне собе за становање сестара, са заједничким економским просторијама, док су према Тиршовој биле собе за децу оболелу од туберкулозе, са обдаништем и другим пратећим садржајима.

Из једног Амброжићевог рукописа се сазнаје да је било предвиђено да собе на одељењима буду међусобно одељене зидовима који су до висине подеста били од стакла. То је требало да обезбеди да цело одељење буде прегледно. Веранде су биле планиране испред сваког одељења, тако да буду непосредно приступачне из сваке болничке собе, али и да имају засебан улаз за родитеље. Њихова главна намена су биле родитељске посете. Родитељи су могли да виде своју децу кроз прозор, али не и да улазе у собе. Амброжић је истакао да је то начин на који су посете обављане у бараци и да се он показао као веома добар, због чега су одлучили да га задрже и у новом објекту.³⁸

Средства за изградњу Клинике опредељена су тек буџетом Министарства просвете за 1935/36. и 1936/37. школску годину. Када су обезбеђена, Универзитет је упутио планове на ревизију и одобрење надлежним властима.³⁹ Њих је представљало Министарство грађевина Краљевине Југославије, које је руководило изградњом Клинике од самог почетка и на основу чије сачуване и врло обимне архиве се може континуирано пратити читав процес.⁴⁰

Основа првог спрата нове зграде УДК, коначни пројекат, 1933. година

(Архива Универзитетске дечје клинике)

38 „Првих 10 година”.

39 Архива УДК, допис бр. 391 од 1. 7. 1936. који је Амброжић послао декану Медицинског факултета.

40 АЈ-62, фасцикле 1421–1428.

ЗА ВРЕМЕ ВЛАДАВАНЊЕ
ЊЕГОВОГ ВЕЛИЧАНСТВА КРАЉА
ПЕТРА ДРУГОГ

СА КРАЉЕВСКИМ НАМЕСНИЦИМА
ЊЕГОВИМ КРАЉЕВСКИМ ВИСОЧАСТВОМ КНЕЖОМ **ПАВЛОМ** КАРАЂОРЂЕВИЋЕМ
· ДР. РАДЕНКОМ СТАНКОВИЋЕМ ·
· ДР. НВОМ ПЕРОВИЋЕМ ·

· ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ ·
· ЊЕНОГ ВЕЛИЧАНСТВА КРАЉИЦЕ ·
МАРИЈЕ ·
· НАЈВИШЕ ЗАШТИТНИЦЕ ЈУГОСЛОВЕНСКЕ ДЕЦЕ ·

· ЗА ВРЕМЕ КРАЉЕВСКЕ ВЛАДЕ ·
· ДР. МИЛАНА СТОЈАДИНОВИЋА ·
· МИНИСТРА ПРОСВЕТЕ ·
· ДОБРИВОЈА СТОШОВИЋА ·
· МИНИСТРА ГРАЂЕВИНА ·
· ДР. МАРКА КОЖУЛА ·

ЗА ВРЕМЕ РЕКТОРОВАЊА НА БЕОГРАДСКОМ УНИВЕРЗИТЕТУ ·
· ПРОФ. ДР. ДРАГОСЛАВА ЈОВАНОВИЋА ·
· ДЕКАНСТВА НА МЕДИЦИНСКОМ ФАКУЛТЕТУ ·
· ПРОФ. ДР. АЛЕКСАНДРА КОСТИЋА ·

· **КРАЉЕВИНА ЈУГОСЛАВИЈА** ·
· ПОДЖЕ · ОВУ ЗГРАДУ ЗА ·
· УНИВЕРЗИТЕТСКУ ДЕЧЈУ КЛИНИКУ ·

НЕКА ОВО ДЕЛО, ПОМОЋИ БОЖЈОМ И ЗНАЊЕМ И НЕСЕБИЧНОМ ПРЕДАНОШЋУ СВИЈУ КОЈИ ЋЕ РАДИТИ У ОВОЈ КЛИНИЦИ
ИСПУНИ СВА ОЧЕКИВАЊА ЊЕНИХ СТВАРАЛАЦА И ЦЕЛОГ НАРОДА ~ НЕКА КЛИНИКА ПОСЛУЖИ БОЛЕСНОЈ ДЕЦИ ДА ИМ СЕ У ЊОЈ
БРАТИ ЗАРАВЉЕ ~ НЕКА ПОСЛУЖИ РОДИТЕЉИМА ДА У ЊОЈ НАЈУ САВЕТА КАКО МОГУ ОЧУВАТИ ЗАРАВЉЕ СВОЈЕ ДЕЦЕ ~ НЕКА
ПОСЛУЖИ КАО ДОБРА ШКОЛА БУДУЋИМ ГЕНЕРАЦИЈАМА ЛЕКАРА ~ НЕКА ПОСЛУЖИ КАО УСТАНОВА ГДЕ ЋЕ СЕ РАЗВИЈАТИ
ПЕДИЈАТРИЈСКА НАУКА ~ НЕКА ПОСЛУЖИ КАО УЧИЛИШТЕ СВИМА РАДИЦИМА НА ПОЉУ ДЕЧЈЕ ХИГИЈЕНЕ И ДЕЧЈЕ
ЗАШТИТЕ ~ НЕКА ЊЕНО ДЕЛОВАЊЕ БУДЕ КОРИСНО ЗА ЗАРАВЉЕ И ЧВРСТИНУ БУДУЋИХ ПОКОЛЊА ЦЕЛОГ НАРОДА ~

У ИМЕ ЊЕГОВЕ СВЕТОСТИ ПАТРИЈАРХА СРПСКОГ **ВАРНАВЕ** ОСВЕТНО ЈЕ ОВЕ ТЕМЕЉЕ ЕПИСКОП БАНАТСКИ
ДР. ВНКЕНТИЈЕ ВУЛИЋ ОВУ ПОВЕЉУ ПОЛОЖИО ЈЕ У ТЕМЕЉ ПРЕДСЕДНИК МИНИСТАРСКОГ САВЕТА
ДР. МИЛАН СТОЈАДИНОВИЋ ДАНА 4. ОКТОБРА 1936. ГОДИНЕ ~

ПРЕДСЕДНИК МИНИСТАРСКОГ САВЕТА:

J. K. Stojadinovic

ДЕКАН МЕДИЦИНСКОГ ФАКУЛТЕТА:

M. Stojadinovic

ПРОЈЕКТАНТ:

M. Stojadinovic

МИНИСТАР ПРОСВЕТЕ:

Dobr. Stosovic

РЕКТОР УНИВЕРЗИТЕТА:

Dragoslav B. Jovanovic

ПРЕДУЗИМАЧ:

Stojadinovic M. Stojadinovic

У име Његове Светости

ЕПИСКОП БАНАТСКИ:

D. Nikolic

УПРАВНИК ДЕЧЈЕ КЛИНИКЕ:

B. Markovic

НАДЗОРНИ ОРГАН МИН. ГРАЂЕВИНА:

Dr. Mladen Bogdanovic

Архитекта Милан Злоковић са девојчицом Зорицом Павловић, ћерком проф. др Радивоја Павловића и докторке Станије Павловић, педијатра

(Архива Универзитетске дечје клинике)

Освећење камена темељца нове зграде УДК

(Љубазношћу Јасне Мајерле, унуке професора Радивоја Павловића и др Станије Павловић)

Познато је већ из ранијих истраживања, као и из штампе, да је освећење камена темељца обављено 4. октобра 1936. године.⁴¹ Томе су претходили други радови, који су обухватили рушење зграда које су се налазиле на простору за подизање Клинике, а преостале су од Астрономске опсерваторије, попут зграде за телескоп и чувара, као и извођење земљаних радова, односно припреме терена.⁴² Радови на изградњи зграде УДК су трајали од 18. августа 1936. до 14. августа 1937. године.⁴³ Завршни радови, односно унутрашње уређење, започети су 1939. године и трајали су до априла 1940. године.⁴⁴ И пре него што су радови окончани, испред главног улаза према Тиршовој улици постављена је статуа *Мајка и дете*, рад словеначког вајара Лојза Долинара.⁴⁵

Архива Министарства грађевина указује да су се радови на згради активно спроводили и током Другог светског рата, као и да су зграду у то време користиле чак четири различите установе. Пред сам рат, крајем 1940. године и почетком 1941. године, постављене су оgrade на степеништима и преградно стакло на операционој сали, завршени керамички и браварски радови и, на захтев управника Клинике, изведено проширење димњака.⁴⁶ Иако је постављање електричних и инсталација централног грејања започето 1938/1939, тај посао је завршен тек 1941. године.⁴⁷ Током ратних година, односно од 1941. до 1943, изводили су се додатни завршни радови у ентеријеру, монтирани су кухиња, кухињски лифтови и санитарije, опремљене су перионице и просторије за сушење веша, са пратећим апаратима, и постављене су високе и ниске заштитне оgrade.⁴⁸ Уградни намештај је монтиран у фазама, од децембра 1941. до новембра 1942. године. У новембру 1941. године је покренута набавка рендген-апарата, а у јулу 1942. ролетни.⁴⁹

41 Маневић, Злоковић, 28. У архиви УДК сачувани су и списак званица, говор управника Клинике и копија повеље које је узидана у темеље; Л. С. „Данас се полагае камен темељац за нову Дечју клинику”, *Политика*, 4. октобар 1936, 14.

42 АЈ-62, фасцикла 1421.

43 АЈ-62, фасцикла 1421, грађевински дневник, књиге 1 и 2.

44 АЈ-62, фасцикла 1423. Један сегмент тих радова је био завршен у јануару 1940. године, а односио се на део просторија у горњем приземљу, које су уступљене управи Клиничке болнице.

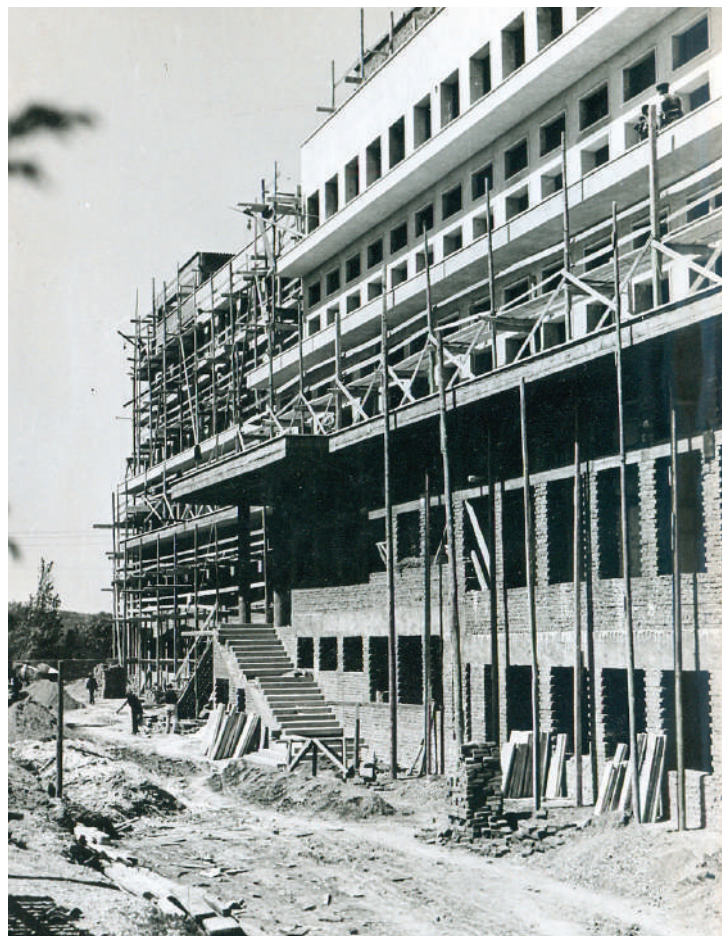
45 Antica Pavlović, *Javni spomenici na području grada Beograda* (Beograd: Zavod za zaštitu spomenika kulture grada Beograda, 1962), 16.

46 АЈ-62, фасцикле 1427 и 1428. Проширење димњака је тражио лично Амброжић, сматрајући да је сигурније, због кризе која ће уследити, да постоји опција и за шпорете на чврсто гориво, а не искључиво на електричну енергију.

47 АЈ-62, фасцикле 1424, 1425 и 1427.

48 АЈ-62, фасцикле 1423–1428. У фасцикли 1427 је сачуван допис Амброжића Министарству просвете, бр. 542 од 20. 5. 1942, којим моли да то Министарство затражи од Министарства грађевина да се што пре набаве и монтирају два кухињска лифта, јер су све болесничке собе заузеле, пошто су у згради смештене три клинике (Дечја, Гинеколошко-акушерска и Интерна 2), и пошто је потребно да ускоро почне са радом велика кухиња.

49 АЈ-62, фасцикле 1424 и 1426.

Нова зграда УДК током изградње, 1936–1940. година

(Фондација „Милан Злоковић“, сигн. А105)

Сведочанство о томе како су радови текли и како је Клиника функционисала за време рата се налази и у једном послератном допису, који је Матија Амброжић упутио Повереништву за социјалну политику ФНРЈ. Он је истакао да се са радовима доста успорило већ у лето 1939. године, што је било последица свеопште кризе. Ипак, *један мали део зграде је био довољно завршен до децембра 1940. године, да се Клиника могла преселити у нову зграду и отпочети са амбулантним радом. Он даље наводи: У суботу, 5. априла 1941. год., половина првог спрата је била опремљена већ и са креветима и осталим инвентаром и дао сам сва потребна упутства да у понедељак, 7. априла, отпочнемо са пријемом деце. 6. априла су дошле немачке бомбе. Прве тешке бомбе су падале у непосредној близини Клинике. Када сам, за време бомбардовања, стигао на Клинику, она је била без прозора, са изваљеним вратима, испуцалим или обореним унутрашњим зидовима итд. и у склоништу Клинике особље и пуно света из суседства. Ипак смо отпочели са пријемом деце 7. априла. Очистили смо креветце од стакла, донели их у склониште и отпочели да примамо децу. Кад су 13. априла дошли Немци, већ смо били са даскама затарабили прозоре и неколико соба доњег приземља и тамо сместили креветце са децом. Немачким квартирмахерима смо показивали те собе, а са спољне стране оштећене прозоре – и они су одлазили. Кад су се вратили инжењери Министарства грађевина који су били радили на згради, одмах сам покренуо питање оштећења од бомбардовања. Августа је отпочето са тим радовима, који су до зиме завршени. Инжењери сами су покренули и питање продужења завршних радова и они су продужени све до краја 1943. године.*⁵⁰

Према неким изворима, зграда УДК је била једина у склопу Факултета која је током рата задржала своју намену, због чега су се у њу уселиле и друге клинике. Сама Дечја клиника је током окупације имала на располагању само 35 кревета за лежеће пацијенте, амбуланту, диспансер и саветовалиште за одојчад.⁵¹ Из једног извештаја Медицинског факултета се сазнаје у каквим условима се УДК налазила после рата.

⁵⁰ Архива УДК, поклон породице Амброжић, писмо Амброжића Слободану Видаковићу, од 29. јануара 1945. године.

⁵¹ „Педијатријска клиника“, у 50 година Медицинског факултета Универзитета у Београду (Београд: Галеника, 1970), 216. Види и: Попадић, „Основна настава“, 290.

Скулптура *Мајка и дете*, рад Лојза Долинара, испред главног улаза у зграду УДК

(Фондација „Милан Злоковић”, сигн. А105)

Ту се наводи да је зграда прво оштећена у бомбардовању 1941, а затим и 1944, као и у борбама за ослобођење Београда, да су једно ново рендгенско постројење однели Немци приликом повлачења, да су током бомбардовања страдале 52 књиге из библиотеке, као и да је изгубљено много рубља, инструмената, лабораторијског и другог материјала, те да је укупна штета коју је УДК претрпела током рата износила 450.000,00 предратних динара. Осим тога, истакнуто је и да радови на уређењу Клинике нису били завршени пре рата. То се првенствено односило на просторије намењене за наставу, унутрашње уређење амфитеатра није ни било изведено, а није било ни апарата и инсталација у научним лабораторијама.⁵²

52 ДАС, Г-203, фасцикла 1, „Извештај Медицинског факултета у Београду о његовом стању пре овог рата – о штетама које је претрпео за време рата и његовим потребама за обнову”. У Фондацији „Милан Злоковић” је сачувана документација која се односи на послератну обнову зграде УДК, а која се састоји из техничких описа, предмера и прорачуна, као и самог пројекта на којем су директно уписана сва оштећења, потребне интервенције и неопходне количине материјала. Треба поменути и да постоје сведочанства да је током борби за ослобођење Београда 1944. године у згради УДК био смештен главни штаб генерала Владимира Жданова, а на кровној тераси осматрачица, због чега је зграда, током три дана борби и непрестане изложености гранатирању, претрпела значајна оштећења: „Педијатријска клиника”, 216. Види и: Радоје Чоловић, „Медицински факултет у Београду од 1920. до 1946. године”, у *Сто година Медицинског факултета Универзитета у Београду* (Београд: Медицински факултет, 2022), 90.

Оштећења нове зграде УДК,
настала током бомбардовања
1941. године

(Архива Универзитетске дечје
клинике)

Први већи радови су спроведени одмах након рата, када је зграда обновљена и у потпуности завршена. Клиника је у пуном капацитету почела да ради 1947. године. У њој су тада, као два одвојена одељења, функционисале Педијатрија и Дечја хирургија. До спајања те две клинике у једну, названу Дечја клиника на Врачару, дошло је 1957. године. Затим је, током 1960. и 1961. године, уследила друга значајнија адаптација, у склопу које је број постеља повећан са 125 на 174 за Педијатрију и са 75 на 141 за Хирургију.⁵³ Године 1975, у склопу УДК је формирано Одељење „П”, које је било намењено продуженом лечењу хроничних болести, попут реуматизма, колагенозе, туберкулозе и респираторних болести. Било је смештено у две национализоване зграде на Авали, у Авалској 9, тако што се у једној налазила Педијатрија, а у другој су биле Хирургија и Физикална медицина. Од 1978. године је, због недостатка простора/адаптације, на Авали радило и Одељење за респираторне болести.⁵⁴

Неумитни пролазак времена, бројне потешкоће, немаштина, па и ратови, остављају су свој траг на згради и опреми Универзитетске дечје клинике. Она се, почетком последње деценије 20. века, налазила у посебно тешком стању. Тада су, кроз донације, обезбеђена финансијска средства за унапређење рада Клинике. Нова опрема је почела да пристиже 1991. године, а исте године су започети и радови на обнови и доградњи, који су трајали до краја те деценије.⁵⁵ Међутим, ни њиховим окончањем просторије УДК нису постале адекватне њеној намени и значају, као ни потребама збрињавања све већег броја пацијената. Због тога различите акције реконструкције, проширења и обнављања зграде и опреме, у већем или мањем обиму и практично без прекида, трају и данас.

53 „Педијатријска клиника”, 216; „Дечја хирушка клиника”, 172–173. Види и: Попадић, „Основна настава”, 245–246. Део техничке документације се чува у Историјском архиву Београда: ИАБ, ОГБ, ТД 27-1-62; ИАБ, ОГБ, ТД 35-5-65; ИАБ, ОГБ, ТД 7-8-63.

54 Клиника је те зграде престала да користи током 1990-их: Светислав М. Костић, „Поводом 60. годишњице Педијатријске клинике и 40. годишњице Дечје хирушке клинике Клиничког центра Медицинског факултета у Београду”, говор одржан поводом обележавања годишњице, архива УДК.

55 Душан Шћепановић, „Поводом јубилеја – 90 година рада Универзитетске дечје клинике. Развој клинике у периоду 1990 – 2001”, говор одржан 2014. године у склопу обележавања 90 година од оснивања УДК; архива УДК.

Зграда УДК у Тиршовој улици 10, изглед после Другог светског рата

(Архива Универзитетске децје клинике)

Зграда Клинике у Тиршовој улици 10, данашњи изглед

Епилог таквог стања је била одлука о подизању нове зграде, која је у јавности постала позната као *Тиршова 2*. Њено идејно решење, чија је ауторка архитектица др Драгана Мецанов, израђено је у фирми Бексел Консалтинг (*Bexel Consulting doo*), а усвојено је 18. јануара 2019. године. Нови објекат ће бити смештен у непосредној близини Гинеколошко-акушерске клинике и аутопута кроз Београд, са којег ће имати директан прилаз. Адреса на којој ће се налазити је Делиградска улица 40а, а треба да обезбеди смештај за 286 пацијената. Планирано је да има четири нивоа за подземне гараже, два сутеренска нивоа, приземље, техничку етажу са терасом и игралиштем и четири типска спрата. Приликом обликовања фасаде Тиршове 2 руководило се идејом да се да омаж пројектанту прве зграде УДК, Милану Злоковићу, што се највише огледа у примењеним пропорцијским односима. Осим тога, коришћени су и основни геометријски облици попут круга, квадрата, троугла или елипсе, што су облици које деца, чија је добробит идеја водиља подизања нове зграде и функције којој је намењена, међу првима науче да препознају.⁵⁶

⁵⁶ „Идејно решење пројекта Тиршове 2”, Bexel Consulting, приступљено 25. 7. 2023. <https://bexelconsulting.com/projects/tirsova-2/>; Урбанистички завод Београда, „Урбанистички пројекат за изградњу Универзитетске децје клинике Тиршова 2 у оквиру грађевинског комплекса и грађевинске парцеле С за саобраћајни приступ комплексу, Градска општина Савски Венац”, (приступљено 25. 7. 2023).

Извори и литература

Извори

- Архива Универзитетске дечје клинике
- Архив Југославије, Фонд Министарства грађевина (АЈ-62)
- Државни архив Србије, фонд Медицинског факултета (Г-203)
- Историјски архив Београда, Фонд Општине града Београда, Техничка дирекција
- Музеј града Београда, Збирка за архитектуру и урбанизам и Легат Милана Злоковића
- Фондација „Милан Злоковић”

Литература

- Банковић, Ангелина. *Од приватне заоставштине до музејске збирке: проблем музеализације Легата Милана Злоковића у Музеју града Београда*. Докторска дисертација. Филозофски факултет Универзитета у Београду, 2021.
- „Београд ће добити нову модерну Универзитетску дечју клинику”. *Време*, 11. октобар 1935, 6.
- Blagojević, Ljiljana. *Itinerari: moderna i Mediteran. Tragovima arhitekata Nikole Dobrovića i Milana Zloковића*. Београд: Službeni glasnik i Arhitektonski fakultet, 2015.
- Blagojević, Ljiljana. *Modernism in Serbia. The Elusive Margins of Belgrade Architecture 1919–1941*. Massachusetts: The MIT Press, 2003.
- Благојевић, Љиљана, ур. *Професор архитект Милан Злоковић (1898–1965): свечаност поводом обележавања 50 година од смрти*. Београд: Архитектонски факултет, 2015.
- „Дечја клиника”. У *Медицински факултет Универзитета у Београду 1920–1935*. 92–100. Београд: Технички факултет, 1935.
- „Дечја хирушка клиника”. У *50 година Медицинског факултета Универзитета у Београду*. 177–173. Београд: Галеника, 1970.
- Ђурђевић, Марина. „Живот и дело архитекте Милана Злоковића (1898–1965)”. *Годишњак града Београда XXXVIII* (1991): 145–168.
- „Завод за дескриптивну и топографску анатомију”. У *Медицински факултет Универзитета у Београду 1920–1935*. 25–28. Београд: Технички факултет, 1935.
- Завод за заштиту споменика културе града Београда. „Астрономска опсерваторија”. Приступљено 18. 7. 2023.
- Завод за заштиту споменика културе града Београда. „Зграда Министарства социјалне политике и народног здравља у Београду”. Приступљено: 18. 7. 2023.
- Завод за заштиту споменика културе града Београда. „Универзитетска дечја клиника”. Приступљено 28. 7. 2023.
- „Завод за општу патологију и патолошку анатомију”. У *Медицински факултет Универзитета у Београду 1920–1935*. 43–45. Београд: Технички факултет, 1935.
- „Идејно решење пројекта Тиршове 2”. Vexel Consulting. Приступљено 25. 7. 2023.
- „Интерна пропедевтичка клиника”. У *Медицински факултет Универзитета у Београду 1920–1935*. 53–58. Београд: Технички факултет, 1935.
- Jovanović Simić, Jelena. „Franc Grejer (Franciszek Groër, 1887–1965), osnivač katedre pedijatrije i Dečje klinike Medicinskog fakulteta u Beogradu”. У *Jugoslavija i Poljska: veza i međusobni odnosi u XX veku*, ur. Dimitrijević, Bojan, Andrzej Zaćminski i Nebojša Stambolija. 489–510. Београд: Institut za savremenu istoriju i Bidgošć: Istorijski fakultet Univerziteta Kazimira Velikog, 2022.
- Маневић, Зоран. *Злоковић*. Београд: Институт за историју уметности и Музеј савремене уметности, 1989.
- *Медицински факултет Универзитета у Београду 1920–1935*. Београд: Технички факултет, 1935.
- Мишић, Биљана. *Средња Европа и Београд: архитектонски утицаји 1919–1941*. Београд: Завод за заштиту споменика културе града Београда и Институт за савремену историју, 2022.
- Pavlović, Antica. *Javni spomenici na području grada Beograda*. Београд: Zavod za zaštitu spomenika kulture grada Beograda, 1962.
- Панић, Вања. *Милан Злоковић. Афирмација модернизма*. Београд: Архитектонски факултет Универзитета у Београду, 2011.
- Panić, Vanja. „Public Buildings of Architect Milan Zloковиć – Affirmation of Modern Architecture in Serbia”. *SAJ* 02/1 (2010): 47–68.
- Попадић, Душан. „Основна настава”. У *Сто година Медицинског факултета Универзитета у Београду 1920–2020*. Уредник Лазар Давидовић. 139–300. Београд: Медицински факултет, 2022.
- „I Интерна клиника”. У *Медицински факултет Универзитета у Београду 1920–1935*. 63–69. Београд: Технички факултет, 1935.
- С. Л. „Данас се полаже камен темељац за нову Дечју клинику”. *Политика*, 4. октобар 1936, 14.

- „III Интерна клиника”. У *Медицински факултет Универзитета у Београду 1920–1935*. 76–82. Београд: Технички факултет, 1935.
- Урбанистички завод Београда. „Урбанистички пројекат за изградњу Универзитетске дечје клинике Тиршова 2 у оквиру грађевинског комплекса и грађевинске парцеле С за саобраћајни приступ комплексу, Градска општина Савски Венац”. Приступљено 25. 7. 2023.
- Чоловић, Радоје. „Медицински факултет у Београду од 1920. до 1946. године”. У *Сто година Медицинског факултета Универзитета у Београду*. Уредник Лазар Давидовић. 53–91. Београд: Медицински факултет, 2022.